

Svenska frivilligkåren – chefens syn

av Tommy Jeppsson

TITEL:

Kring Finlands andra krig – strödda
minnen från min verksamhet

FÖRFATTARE:

Ernst Linder

FÖRLAG:

Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek (SMB)

MED ANLEDNING AV att Republiken Finland celebrerar 100 år finns anledning att lyfta fram litteratur som beskriver den unga nationens ödesstunder, då dess soldater kämpat för nationell överlevnad. I den kampen har många svenskar deltagit och det förtjänar att påminnas om att de nära banden mellan Sverige och Finland, också efter det att Sverige och Finland 1809 ej längre var ett rike, förblivit mycket starka. Ett påtagligt uttryck för att ”Finlands sak är vår” manifesterades i samband med vinterkriget 1939-40 i och med organiserandet av och insättandet av den Svenska frivilligkåren (SFK) i Norra Finland.

Svenskt Militärhistoriskt Bibliotek ska elogeras för att i faksimil återutgivit kårchefens, generallöjtnanten Ernst Linders, minnen från denna tid. Om än kort, enbart 40 sidor, ger skriften en bra bild av de utmaningar som Linder ställdes inför. Det var ingen yngling som ställdes inför uppgiften att leda de drygt 7 500 man som kom att bli organisationsstyrkan. Ernst Linder var år 1939 fyllda 71 år men var åtminstone inledningsvis vid god hälsa och fysisk vigör.

Den första fråga som infinner sig är hur det kom sig att en man vid så hög ålder anförtröddes ett, med den tidens uttryck, front-

befäl. Det fanns andra namn som borde varit ett naturligare val, exempelvis Carl August Ehrensvärd, den blivande kårstabschefen och en av den samtida svenska generalstabskårens dugligaste och mest profilerade officerare. Den mest näraliggande orsaken till att det blev Linder som fick uppdraget får sökas i hans vänskap med marskalk Mannerheim som tenderade att vilja ha sina gamla vapenbröder från inbördeskrigets dagar liksom övriga betrodda på centrala poster.

Vem var då Ernst Linder? Född i en högreståndsmiljö 1868 i Finland blev han svensk kavalleriofficer och genomgick Krigshögskolan 1900-02 varefter han var aspirant i generalstabskåren. Han tjänstgjorde som militärattaché i London och Paris, var chef för Ridskolan på Strömsholm och utnämndes till överste i armén 1918. Samma år inträdde han som förste svenske officer i finsk tjänst, deltog i slaget vid Tammerfors, utnämndes till generalmajor i den finska armén och blev dess kavalleriinspektör. Han fanns upptagen i den svenska arméns reserv från 1920 och utnämndes till generalmajor i generalitetets reserv 1927 för att reaktiveras som generallöjtnant i Finska armén 1938 och blev chef för SFK från december 1939. Han blev general av finska kavalleriet 1940

och avled i Stockholm 1943. Tvivelsutan en såväl framgångsrik som spännande och omväxlande karriär.

Att läsa Linders skrift är att göra sig bekant med ett skrivsätt som existerade för mer än 70 år sedan. Exempelvis omnämner han sig själv i tredje person, språket är något sirligt, dock inte svårläst.

Under intrycket av en stark pro-finsk opinion kunde organisationsarbetet för att få kåren insatt ske relativt smidigt även om administrativa uppförsbackar fanns. Det är viktigt att komma ihåg att de resurser som krävdes för att få kåren färdigorganiserad personellt och materiellt drog resurser från ett redan i utgångsläget svagt svenskt försvar som utöver detta också bistod Finland med en omfattande hjälp med vapen och ammunition.

SFK kom att organiseras utifrån en kärna med tre stridsgrupper (förstärkta bataljoner) jämte understöds- och underhållsförband. I kåren ingick också 19. flygflottiljen (F 19), i praktiken en reducerad flottilj. Kårens markförband hade hög befälstheth och var i materiellt hänseende avsevärt lyckligare lottat än samtidens mobiliserade svenska förband. Eldkraft och rörlighet var ledord i organisationsarbetet. En svaghet var att del av personalen saknade vinterutbildning.

Svårigheterna var dock ingen bristvara. Vintern var delvis påfrestande kall, en utmaning för personalen inte minst då det gällde att bevara det egna stridsvärdet samt att hålla materielen funktionsduglig. Till detta kom de långa avstånden som i rådande kyla inte blev lättare att överbrygga plus att det ryska flygtrycket kunde vara besvärande. Här kom F 19 att göra en mycket viktig insats i och med att förbandet anförtroddes luftförsvaret av norra Finland. De fem B 4 Hawker Hart och tolv J 8 Gloster Gladiator representerade vid aktuell tid en tredjedel av det svenska jaktflyget.

F 19 organiserades med en flottiljstabs, jaktdivision, lätt bombgrupp, transportgrupp samt ett stationskompani, totalt 250 man och två lottor. Då vapenstilleståndet inträdde den 13 mars 1940 hade förbandet varit insatt i 62 dagar. Resultatet var tolv förstörda ryska flygplan och sex egna flygplansförluster, samt tre stupade svenska piloter. Nio J 8 och två B 4 återvände till Sverige i slutet av mars 1940. Linder beskriver i sin skrift under vilka utomordentligt kärva förhållanden den svenska flygande och markpersonalen verkade och tillskriver andan vid förbandet som orsak till att man trots allt lyckades så väl, omodern flygmateriel till trots.

SFK tilldelades som operationsområde praktiskt taget hela den norra tredjedelen av Finland med uppgift att avvärja fiendens inträngande i landet. Ingen liten uppgift givet förbandets storlek, varför också delar av den finländska Lapplandsgruppen underställdes. Linder uttrycker här sina farhågor för att förbandet saknade stridserfarenhet och inte heller hade samma vana med klimatet som de finska förbanden liksom och deras terrängkännedom och i tillägg var numerärt för litet satt i relation till uppgiften.

Markförbanden i SFK kom ej att involveras i större stridshandlingar. Mot ställningarna vid Märkäjärvi iscensattes två mindre anfallsföretag den 10 respektive den 11 mars. På vapenstilleståndsdagen 13 mars lade sovjetiskt artilleri kraftig eld över ställningarna med svenska stupade och sårade som följd.

Linder beskriver det Grafströmska kompaniets spaningsuppdrag den 1-3 mars 1940, vilket kom att innehålla en hård och förlustbringande strid som slutade med att kompaniet kunde återvända med värdefull underrättelseinformation. Utförligt finns skrivet om denna insats i boken *Från Salla till Hangöudd* författad av den dåvarande kompanichefen Anders Grafstöm.

Linder beskriver också i ett särskilt avsnitt vägkompaniets verksamhet. Detta förband genomförde en utomordentligt krävande insats för att hålla vägförbindelserna öppna inom SFK operationsområde, ofta under beskjutning från ryskt flyg. Under normala förhållanden skulle kompaniet klara 250 kilometer. Här handlade det om 500.

Också SFK:s luftvärn hyllas. Verkan från luftvärnskompaniet var sju säkra och fem osäkra träffar. Det tillika under SFK lydande finska luftvärnsbatteriet hade registretrat tre osäkra träffar. Summa sju säkra och åtta osäkra träffar.

Sammantaget en tankeväckande läsning om ett antal intressanta operativa och taktiska problemställningar i en insatsmiljö som i mycket hög grad är likartad den i norra Sverige. Skriften tar därtill upp praktiska samordningsfrågor mellan svenska och finska förband, något som i vår tid åter fått aktualitet.

Recensenten är överstelöjtnant, ledamot av KKrVA och redaktör för dess Handlingar och Tidskrift.